

Реферат на тему: "Розвиток європейської прози на межі 19-20 століть"

Тематично-літературні

Розвиток європейської прози на межі 19-20 століть

Характеризуючи європейську літературу та культуру другої половини 19 століття, необхідно проаналізувати такі напрямки як натуралізм та символізм.

Натуралізм в літературі склався в останній третині XIX століття. Він прагнув до об'єктивного, точного і безпосереднього зображення реальності. Натуралізм зародився і програмно оформився передусім у Франції. Велику роль у формуванні натуралізму відіграли досягнення природничих наук, зокрема фізіології. У філософсько-естетичному відношенні натуралізм ґрунтується на позитивізмі О.Конта та естетиці французького філософа мистецтвознавця І.Тена, який ввів в естетику принцип "природного детермінізму". Сама ж теорія натуралізму була розроблена французьким письменником Е.Золя в працях "Експериментальний роман", "Романісти-натуралісти" та інші. В середині 70-х років навколо нього склалася ціла натуралістична школа (Гі де Мопасан, Е.Гонкур, А.Доде), яка проіснувала до кінця 80-х років.

На відміну від реалізму, проникнутого духом соціальності, натуралізм зводив людську сутність і сенс існування лише до біологічних мотивів, пояснював формування характеру і долі безпосередньо впливом побутового оточення людини. Натуралістична естетика не піднімалася вище "правди факту", зосереджуючись на одиничному, частковому, індивідуальному, відмовляючись від типізації чи якоїсь іншої форми художнього узагальнення, задовільняючись зображенням явища як такого.

Значною подією в розвитку європейської прози було виникнення в другій половині XIX ст. естетики символізму. Як літературна течія символізм зароджується у Франції 60-70-х років у творчості таких відомих поетів як Ш.Бодлер, П.Верлен, А.Рембо, С.Малларме. Пізніше символізм проникає в театральне мистецтво, живопис, музику. Символізмом захоплювались бельгійський драматург і поет М.Метерлінк, німецький письменник Г.Гауптман, англійський О.Уайльд та інші.

Реалізму і натуралізму в мистецтві, позитивізму і матеріалізму в філософії вони протиставили свою поетику та естетику, в яких акцентувалась ідея таємничості світу, конфлікту між реальним та ідеальним. Символісти звертались до духовного, релігійного світу людини, вважали головним у художній творчості інтуїтивне, безсвідоме. Найчастіше вони звертались до ідей романтиків і містиків, до філософських вчень Платона, Канта, Шопенгауера, Ніцше, К'єркегора. Виходячи з ідеї, що будь яке мистецтво символічне, основною проблемою художньої творчості вони вважали проблему символу, який, за їх думкою, поєднує земне, емпіричне, тимчасове, з глибинами духу і душі, з вічним та абсолютним.

Література ХХ ст. — одне з найскладніших явищ в історії світової культури. По-перше, це пояснюється великою кількістю соціальних потрясінь, страшних світових війн, революцій, які витиснули духовні цінності на периферію людської свідомості і дали поштовх розвитку примітивних націонал-шовіністських ідей, посилення культу тотального руйнування старого. По друге, відбуваються суттєві зміни в галузі економіки та засобів виробництва. Поглиблюється індустріалізація, руйнується традиційний сільський устрій життя. Маса людей відчужується від звичного природного середовища, переїжджають до міст, що призводить до урбанізації культури. По-третє, поступове перетворення суспільства на комплекс різних об'єднань та угруповань веде до процесу загальної інституціоналізації, результатом якої є позбавлення людини власного "я", втрати індивідуальності.

В прозі ХХ ст. виразно виявилися дві тенденції. З одного боку, помітною є криза духовності, яка характеризується передусім відчуженням мас від культурних надбань нації та людства, витісненням духовних цінностей на периферію людської свідомості, пануванням стереотипів масової псевдокультури. З іншого боку, посилюється протилежний процес, пов'язаний із прагненням частини суспільства повернутися до лона культури, зробити своє буття дійсно духовним. В океані пароксизмів безкультур'я нашого століття — кровопролитних світових та регіональних війн, ядерної загрози, національно-етнічних та релігійних конфліктів, політичного тоталітаризму, руйнування та знищення природи, зростаючої егоїзації індивідів — багато хто починає сприймати культуру як землю обітовану, як панацею, єдину рятівну силу, спроможну розв'язати проблеми сучасного людства.

Щодо першої тенденції можна зазначити, що духовна криза різко загострилася після першої світової війни. В духовному відношенні наслідки цієї війни були, мабуть, більш руйнівними, ніж в матеріальному. Християнські цінності, які протягом тисячоліття були духовною підвалиною європейської культури, зазнали серйозного тиску з боку примітивних націонал-шовіністичних ідей та емоцій. Руйнівниками духовних засад культури були й революції, зокрема в російській імперії. З одного боку, революції переборювали занепадлі форми життя, з іншого — вони були пов'язані з пробудженням й посиленням культу тотального руйнування старого.

Кульмінація "здичавіння" людства — це друга світова війна, винайдення та використання ядерної зброї та інших засобів масового знищення людей, міжетнічні війни кінця ХХ ст. Антикультурні наслідки другої світової війни та ядерного протистояння великих держав були посилені новою ситуацією в галузі економіки та засобів виробництва. В повоєнну добу поглиблюється індустріалізація виробництва, швидкими темпами руйнується традиційний сільський устрій життя. Маса людей відчужується від звичного природного середовища, переміщуються в місто, що призвело до зростання маргінальних кіл населення та поширення урбанізованої космополітичної культури.

Дослідники зазначають, що людина втрачає свою індивідуальність, а разом з нею і потребу в духовному самовдосконаленні за допомогою культури. Внаслідок досконалої

системи розподілу праці, коли відточується лише якась одна виробничо-професійна функція, індивід стає деталлю машини, а культура — індустрією розваг.

Індустріалізація культури стала однією з закономірностей нашого століття. Наслідки цього процесу є суперечливими в духовному відношенні: з одного боку, розвинута техніка репродукування та тиражування робить мистецтво доступним для широкої аудиторії, з іншого — загальнодоступність творів мистецтва перетворює їх на предмет побуту, знецінює. Полегшеність та спрощеність сприйняття робить непотрібною внутрішню підготовку до спілкування з мистецтвом, а це різко знижує його позитивний вплив на розвиток особистості.

Це лише деякі негативні процеси, які характеризують стан культури ХХ ст. Але на тлі кризових явищ вже вимальовується інша тенденція, яка, на думку багатьох філософів та культурологів, повинна стати провідною в ХХІ ст., — це повернення людства до "лона" культури, його духовне оздоровлення. Усвідомлення того, що людство може врятуватися від самознищення лише шляхом звернення до культури, її тисячолітньої мудрості та краси, охоплює вже широкі кола громадськості.

Однією з характерних рис літературного життя ХХ ст. є виникнення та поширення модернізму. Він виникає як своєрідна світоглядна та художньо-естетична реакція на поглиблення/духовної кризи суспільства. При цьому модернізм заперечує можливості попередньої культури протистояти руйнівним силам. Звідси різкий, а іноді й войовничий антитрадиціоналізм< модернізму, що іноді набуває бунтівних та екстравагантних форм виявлення у вигляді авангардизму.

Модернізм (від фр. — новітній, сучасний) — загальне позначення напрямів мистецтва та літератури кінця ХІХ-ХХ ст. (кубізм, футуризм, експресіонізм, сюрреалізм тощо), які характеризуються розривом з традиціями реалізму.

Причини виникнення модернізму:

1) Як реакція на суспільні проблеми. На рубежі ХІХ-ХХ ст. особливо після першої світової війни загострилась духовна криза. Свій внесок в руйнування духовних засад культури внесли й революції. Почалася інтенсивна атеїзація свідомості значної частини людства. Утворився духовний вакуум, який потребував свого заповнення.

2) Причина криється у суто художніх субстанціях. Реалізм дещо "приївся" читачеві. От письменники-модерністи і шукали нових, не набридлих публіці змісту і форм художніх творів.

3) Особистісні. Згадаймо літературних велетнів-реалістів ХІХ ст.:Стендаль, Бальзак, Діккенс, Флобер, Золя, Достоевський, Толстой. Досить тяжко не вийшовши за межі реалізму створити щось "конкурентноспроможне", водночас з ними чи після них. Молоді літератори стали торувати свої, нові "модерні" шляхи в літературі.

Отже, поява модернізму зумовлена як соціально-політичними, так і суто художніми (і навіть особистісними) причинами.

Філософсько-світоглядними підвалинами модернізму були ідеї Артура Шопенгауера, Фрідріха Ніцше, Анрі Бергсона, Зигмунда Фрейда, Карла Густава Юнга і т.д.

Їх роздуми про трагедію та крах традиційного гуманізму, історичний тупик, у якому опинилося людство, складний та суперечливий характер спілкування людини з навколишнім світом, її відчуженість від світу примусили людство багато в чому переглянути свої погляди на світ і місце людини в цьому світі.

Основні представники модернізму в літературі — Ф.Кафка, Джойс, Камю, в театрі Іонеско, Сартр, Беккет.

Важливим напрямком європейської прози ХХ століття займає сюрреалізм (франц. — надреалізм) — течія, що посідає одне з найпомітніших місць у складній культурній палітрі ХХ ст. Перше ядро сюрреалістів утворювали молоді паризькі письменники — Андре Бретон, Луї Арагон, Поль Елюар, Жак Превер, та ін., які групувались навколо журналу "Література", що почав виходити з 1919 р. Творча та. теоретична платформа сюрреалізму вперше була визначена у 1924 р. Як впливало зі змісту першого та наступних маніфестів та декларацій нової течії, її представники вирішили замінити реальний, наочний світ містичним світом підсвідомого. Сновидіння, галюцинації та божевілля визнавались єдиним джерелом натхнення.